

Мистецька освітня галузь (освітня галузь “Мистецтво”) (Халецька Л.Л.)

Загальна мистецька освіта у 2024/2025 навчальному році матиме, перш за все, такі ключові особливості:

1. Упровадження Концепції НУШ у 5-7 класах.
2. Пілот упровадження Концепції НУШ у 8 класі.
3. Поєднання дистанційної та традиційної форм навчання.

З урахуванням поетапного переходу закладів загальної середньої освіти на здійснення діяльності за новими Державними стандартами у 2024/2025 навчальному році освітня програма закладу освіти може розроблятися на основі:

для 1-4 класів – Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм;

для 5-7-х класів – Державного стандарту базової середньої освіти (2020), модельних навчальних програм (2021);

для 8-11 класів – Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011) за чинними програмами: “Мистецтво. 5-9 класи” (оновлена); “Мистецтво. Рівень стандарту. 10-11 класи”, “Мистецтво. Профільний рівень. 10-11 класи” Програми розміщені на офіційному вебсайті МОН: <https://cutt.ly/2yPNerA>; <https://cutt.ly/7yPNtrD>.

Особливості впровадження змісту мистецької освітньої галузі на першому (адаптаційному) циклі базової загальної середньої освіти окреслено в “Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році” (лист МОН від 19.08.2022 р. № 1/9530-22).

Для реалізації мистецької освітньої галузі 5-6 класах (адаптаційний цикл) Міністерством освіти і науки України рекомендовано модельні навчальні програми інтегрованого курсу “Мистецтво” та міжгалузевого інтегрованого курсу “Драматургія і театр”. Програми розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/>) та вебсайті ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти” (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/navchalni-programi/>).

Кожна з модельних навчальних програм інтегрованого курсу “Мистецтво” повною мірою охоплює результати навчання, зазначені в Державному стандарті базової середньої освіти. Модельна навчальна програма міжгалузевого інтегрованого курсу “Драматургія і театр” результати навчання двох освітніх галузей – мовно-літературної та мистецької – реалізує частково. Тому цей міжгалузевий інтегрований курс може впроваджуватися у закладі освіти одночасно з інтегрованим курсом “Мистецтво”, а не замість нього – для поглиблення і поширення внутрішньогалузевих і міжгалузевих зав’язків, більш детального ознайомлення учнів з одним із видів мистецтва – театрального. Саме тому у навчальному плані закладу освіти не рекомендовано замішувати інтегрований курс “Мистецтво” міжгалузевим інтегрованим курсом “Драматургія і театр”.

Типовою освітньою програмою на реалізацію мистецької освітньої галузі та, відповідно, інтегрованого курсу “Мистецтво” рекомендовано **дві години** на тиждень. Усі модельні навчальні програми інтегрованого курсу “Мистецтво” розраховано на рекомендовану кількість годин. Тож для повноцінної реалізації освітньої галузі і досягнення обов’язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, в навчальному плані закладу освіти необхідно виділяти 2 навчальні години на тиждень.

Для формування в учнів мистецьких компетентностей та реалізації практико-орієнтованого компоненту змісту програм предмети мистецької освітньої галузі мають викладати вчителі зі спеціальною мистецько-педагогічною освітою (вчитель музичного мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва).

Враховуючи те, що кожна модельна навчальна програма інтегрованого курсу представляє органічне поєднання змісту різних видів мистецтва з доміантністю музичного і образотворчого, за наявності у закладі освіти відповідного кадрового складу цей курс може викладати як один, так і два вчителі (вчитель музичного мистецтва; вчитель образотворчого мистецтва), які мають співпрацювати у команді, узгоджуючи планування своїх уроків.

У разі викладання цього курсу двома вчителями заклад освіти створює на основі модельної навчальної програми навчальну програму закладу освіти, де виокремлюється дві складові за видами мистецтва із зазначенням відповідної кількості годин “Мистецтво: музичне мистецтво” (1 година на тиждень), “Мистецтво: образотворче мистецтво” (1 година на тиждень) і затверджує її рішенням педагогічної ради. Відповідно у класному журналі для кожної складової відводяться окремі сторінки, на яких після назви інтегрованого курсу через двокрапку прописується уточнення: “Мистецтво: музичне мистецтво”, “Мистецтво: образотворче мистецтво”.

Водночас наголошуємо, що необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання з різних видів мистецтва. У модельних навчальних програмах відсутній розподіл навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин педагог (педагоги) самостійно визначає (-ють) час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому цілісності реалізації курсу, повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності. Тому наголошуємо, що інтегрований курс “Мистецтво” має вивчатися цілісно **протягом усього навчального року**: недопустимо виокремлювати вивчення учнями/ученицями складових інтегрованого курсу (музичної, образотворчої) упродовж окремих навчальних періодів (семестрів).

Сучасне покоління дітей потребує пошуку нових шляхів пізнання мистецтва, тому ефективним є педагогічно доцільне поєднання традиційних методів та прийомів із сучасними, зокрема інтерактивними, дослідницькими та іншими. Головне – максимально залучати різноманітні форми і види діяльності, у процесі чого відбувається їхнє самовираження у різних видах мистецької діяльності. Це – спів (зокрема виконанні одноголосних та багатоголосних творів, спів в ансамблі та хорі), інструментальне музикування, малювання, ліплення, конструювання тощо, де виявляється творчість, ініціативність, формується і розвивається здатність співпрацювати з іншими людьми. Зазначимо, що ці якості особистості можуть активно розвиватися у процесі педагогічного керівництва, коли педагог дає можливість вибору у виконанні практичного завдання, підтримує прояви оригінальності, спонукає учнів до прояву різних мистецьких ініціатив (як-от, виконання улюблених пісень, власних інтерпретацій виконання творчих робіт, зокрема, із застосуванням цифрових та медіа ресурсів), організації арт-мобів тощо; коли педагог планує і системно навчає дітей співпрацювати у парах, малих та великих групах або виконувати обрані мистецькі проекти. Діяльність на уроках мистецтва – це також обговорення творів мистецтва, виявлення емоційно-ціннісного ставлення до них, аналіз їхнього змісту тощо. У процесі цього виду діяльності ефективно формуються і розвиваються такі наскрізні вміння, як уміння висловлювати власну думку, здатність логічно обґрунтовувати позицію, критично мислити тощо. Саме тому, під час конструювання кожного уроку у 5-6 класах (як і в інших класах навчання), педагогу необхідно залучати різні прийоми і форми роботи щодо сприймання та аналізу-інтерпретації творів мистецтва. Зазначимо, що з-поміж результатів навчання нового державного стандарту є формування уміння демонструвати/презентувати результати власної творчості, пояснити свій задум, критично оцінити власні успіхи і досягнення тощо. Це слід системно і послідовно формувати в учнів/учениць, адже вміння критично оцінити свої можливості й якнайкраще представити їх іншим є актуальним і необхідним у сучасному світі.

Плануючи навчальну діяльність підлітків, учитель має враховувати те, що кращому осмисленню учнями мети та результатів своєї діяльності, усвідомлення, що вони є не об'єктом, а суб'єктом освітньої діяльності, сприяє надання їм більшої самостійності і відповідальності. Таким чином, відбувається переорієнтація учнів від пасивного навчання (“вчитель мене навчить”) до активного учіння (“я прагну багато чого навчитися”). Адже тільки в активній мистецькій діяльності підлітки зрозуміють власну причетність до мистецького середовища, що оточує їх повсякденно, його впливу і можливостей використання у власному житті.

Уроки інтегрованого курсу “Мистецтво” мають базуватися на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу, що передбачає використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій в контексті мистецької діяльності; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання.

Особливості впровадження змісту мистецької освітньої галузі у 7-му класі визначаються логічним продовженням попереднього циклу з ознаками наступності та націленням на формування в учнів компетентностей, визначених Державним стандартом.

У 8-9 класах та в старшій школі (10-11 класи) зміст освітньої галузі “Мистецтво” реалізується через інтегрований курс “Мистецтво”.

Вагомою методичною допомогою вчителю під час підготовки до уроку і його конструюванні є підручники та інше навчально-методичне забезпечення.

Акцентуємо, що підручник – це, щонайперше, навчальне видання для учнів. Водночас, кожен з підручників – це відібраний і системно викладений мистецький контент, збагачений різноманітними методичними (система запитань) і дидактичними (різні види навчальних завдань) матеріалами. Для учнів 5-6-х класів різними авторськими колективами створено підручники інтегрованого курсу “Мистецтво”, що мають гриф “Рекомендовано Міністерством освіти і науки України”. Їх електронні версії розміщено в електронній бібліотеці Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти” (<https://lib.imzo.gov.ua/>).

Вивчення мистецтва у закладах загальної середньої освіти спрямовано на цілісний розвиток особистості учня у процесі освоєння мистецьких надбань людства, прилучення до скарбів художньої культури різних народів світу, що дає можливість відкрити українським учням широкий світ крізь призму творів різних видів мистецтва авторів з різних країн і континентів. Однак трагічні події, які тривають внаслідок російського вторгнення в Україну з 24 лютого 2022 р., зумовили необхідність перегляду місця російського мистецтва в контексті вивчення предметів та інтегрованих курсів мистецької освітньої галузі. Зрозуміло, що не російські митці – композитори, художники, з творами яких знайомляться учні на уроках мистецтва, здійснюють військову агресію щодо України. Проте загарбники зневажили гуманістичні основи як російської класики, так і світового мистецтва. І тому все “російське” сьогодні викликає глибокий біль і закономірний спротив у серцях українців.

Наголошуємо, що у модельних навчальних та навчальних програмах передбачено творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу навчального мистецького матеріалу. Учитель самостійно визначає обсяг годин на вивчення окремої теми програми, за необхідності має право змінювати порядок вивчення тем у межах навчального року. Він має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику й критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, ураховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку.

У період воєнної агресії і трагедії, які так болісно переживає населення України, вважаємо за необхідне **вилучити з використання в освітньому процесі твори російських, а також білоруських митців** (через позицію Білорусі щодо російського вторгнення в Україну). Вивільнений навчальний час доцільно використати на ознайомлення учнів з творами українських, у тому числі, регіональних митців, що також сприятиме формуванню патріотичної національної свідомості учнівства, поваги до українського мистецтва і культури, звичаїв та традицій українського народу.

Навчальна та методична література з мистецької освітньої галузі зазначена у “Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України”, що розміщені на офіційному вебсайті МОН. Під час підготовки вчителів до уроків рекомендовано використовувати періодичні фахові видання, зокрема науково-методичний журнал “Мистецтво та освіта”.

Під час навчання предметів мистецької освітньої галузі на основі застосування технології дистанційного навчання, у межах академічної автономії, питання організації освітнього процесу, виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників. Отже, під час дистанційного навчання, учителі мають вжити заходів щодо виконання календарно-тематичних планів із додержанням вимог державних стандартів освіти шляхом використання технологій дистанційного навчання та, за потреби, ущільнення відповідного матеріалу (на розсуд учителя) з організацією повторення окремих тем на початку очного навчання.

Нагадуємо лінки із корисними матеріалами для вчителів мистецької освітньої галузі:

Аналіз і розбір мистецької освітньої галузі Держстандарту здійснено освітнім проєктом “На урок” за посиланням:

<https://naurok.com.ua/post/oglyad-i-rozbir-derzhstandartu-mistecko-osvitno-galuzi1>.

У роботі із “нушеннями” рекомендуємо використовувати такі джерела:

Нова українська школа Путівник для вчителя 5-6 класів:

https://roippo.org.ua/upload/iblock/afe/put_vnik-dlya-vchitelya-5_6_klas_v.pdf

Арт-навігатор до підручника Мистецтво / Масол Л. М.:

<http://inform1.yakistosviti.com.ua/mystetstvo>

<http://inform1.yakistosviti.com.ua/mystetstvo/5-klas>

Групи у фейсбуці: Мистецька та технологічна галузь НУШ:

<https://www.facebook.com/groups/627595087823330>

Цікаве до уроків музичного мистецтва:

<https://www.facebook.com/groups/2160990070816585>

Група “Vivat, ART!” (адм. А. Васюта, Л. Халецька) у соціальній мережі Фейсбук:

<https://www.facebook.com/groups/1482342161903532/?ref=share>

Поради щодо проведення виховних мистецьких заходів з використанням цифрових інструментів:

Година спілкування – класна година на тему мистецтва, мистецький роздум, діалог, диспут, який веде вчитель.

Цифрові інструменти: Microsoft Sway, нейромережі чат GPT, Copilot.

Гра-експрес – форма проведення виховного мистецького заходу, яка організовується вчителем з метою підготовки термінової справи, що проходить у вигляді гри.

Цифрові інструменти: дошки для нотування мистецьких групових ідей Miro, Figma.

Рольова гра – форма проведення виховного заходу у вигляді мистецької гри, в якій розігруються певні ролі з метою вирішення виховних завдань або прийняття доцільного рішення.

Цифрові інструменти: мобільні додатки для здійснення відеозапису та його монтажу.

Виставка-конкурс – форма проведення колективної творчої справи, в ході якої учні спільно із дорослими презентують на виставку свої творчі напрацювання та беруть участь в конкурсі на найкращий мистецький експонат виставки.

Цифрові інструменти: дошка Padlet для розміщення візуального та відеоконтенту, YouTube, Instagram.

Мистецька вітальня – форма проведення колективного музичного чи мистецького привітання або ознайомлення учнів із творами мистецтва, організованому вчителями, батьками та учнями напередодні визначної події, свята.

Цифрові інструменти: система відеоконференція.

Тематична дискотека – форма проведення колективної справи, з метою ознайомлення учнів із певним напрямом, стилем музики, творчістю видатних музикантів та змістовного проведення відпочинку, танцювальної програми.

Цифрові інструменти: платформи для розміщення Podcast.

Інтелектуальна мистецька гра – форма виховного мистецького заходу, яка проводиться у вигляді гри та спрямована на розвиток інтелектуальних та мистецьких здібностей учнів.

Цифрові інструменти: система відеоконференцій Microsoft Teams, Zoom, Google Meet.

Година милування – форма колективного або групового виховного заходу, під час якого учні милуються якимсь об'єктом (витвором мистецтва).

Цифрові інструменти: YouTube, Instagram, Facebook.

Тематика сценаріїв виховних мистецьких заходів: культурна спадщина, традиційні українські мистецтва, шедеври української класичної музики, українські композитори – дітям, мистецтво і цифровізація, народні пісні, танці, театр, зустріч з майстрами, митцями рідного краю, майстер-класи з гончарства, плетіння, вишивки тощо, сучасне мистецтво, парад зірок сучасного мистецтва, година з мистецтвом минулого та сучасності, цікаве про сучасне мистецтво, зірки на сцену, конкурси та мистецькі розваги, сучасні мистецькі професії, віртуальні подорожі з мистецтвом тощо.

P.S. У тексті використано матеріали, надані О.Гайдамакою, к.п.н., начальником відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту загальної середньої освіти в Новій українській школі ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти” МОН України та Л.Г. Кондратовою, к.п.н., доцентом кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО “Університет менеджменту освіти” НАПН України.